

Klasik Alman Felsefesinin Sonu, Diyalektik Materyalizm - Friedrich Engels

31/05/2009 05:09 by cafrande.org

Strauss, Bauer, Stirner, Feuerbach, felsefe alanÄ±ndan ayrÄ±madÄ±klarÄ± ÄŕilÄŕÄ¼de hegelci felsefenin uzantÄ±sÄ± oldular. Strauss, Ä±sa’nÄ±n YaÄŕyamÄ± ve Dogmatik’den sonra artÄ±k yalnÄ±z felsefi yazÄ±na ÄŕalÄ±ÄŕtÄ± ve Renan’vari din tarihi yazdÄ±; Bauer, ancak tarih alanÄ±nda, hÄ±ristiyanlÄ±k kÄŕkenli bir Äŕey, ama aslÄ±nda kayda deÄŕer bir Äŕey yapmayÄ± baÄŕardÄ±; Stirner yalnÄ±zca ilgi Äŕekici bir tip olarak kaldÄ±, hatta Bakunin, (sayfa: 48) onu, Proudhon ile malgamalayÄ±p bu malgamaya da “anarÄŕizm” adÄ±nÄ± verdikten sonra bile; yalnÄ±z Feuerbach, filozof olarak dikkate deÄŕer kaldÄ±. Ama yalnÄ±z bÄ¼tÄ¼n Äŕzel bilimlerin Ä¼zerinde duran ve onlardan bir bireÄŕim meydana getiren sÄŕzde bilimlerin bilimi felsefe, onun iÄŕin aÄŕÄ±lmaz bir engel, dokunulmaz bir kapalÄ± kutu olarak kalmadÄ±; o kendisi de filozof olarak yolun ortasÄ±nda durdu ve aÄŕÄŕÄ±da materyalist, yukarda ise idealist oldu; eleÄŕtiri ile Hegel’i baÄŕÄ±ndan atÄ±p kurtulmayÄ± bilemedi, ama dÄ¼pedÄ¼z iÄŕe yaramaz diye bir yana attÄ±, oysa kendisi, Hegel sisteminin ansiklopedik zenginliÄŕine karÄŕÄ±lÄ±k ÄŕiÄŕirilmÄŕ bir sevgi dininden, zavallÄ± ve gÄ¼ÄŕsÄ¼z bir ahlÄŕktan baÄŕka olumlu hiÄŕbir Äŕey gerÄŕekleÄŕtirmiyordu. Ama, Hegel okulunun parÄŕalanÄ±p daÄŕÄ±lmasÄ±ndan bir baÄŕka eÄŕilim daha ÄŕÄ±kmÄ±ÄŕtÄ±; gerÄŕekten meyve veren tek eÄŕilimdir bu ve esas olarak Marks’Ä±n adÄ±na baÄŕiÄ±dÄ±r. [15*] Hegel felsefesi ile kopma, burada da materyalist gÄŕrÄ¼Äŕe dÄŕnmeyle meydana gelmiÄŕtir. Bu demektir ki, gerÄŕek dÄ¼nya â€”doÄŕa ve tarihâ€” - Äŕnceden dÄ¼ÄŕÄ¼nÄ¼lmÄ¼Äŕ idealistÄŕe heveslere kapÄ±lmadan kim olursa olsun, ilkin, kendisine gÄŕrÄ¼ndÄ¼ÄŕÄ¼ gibi kavranmaya karar verildi; dÄ¼Äŕsel iliÄŕkiler iÄŕinde deÄŕil, ama kendi Äŕz iliÄŕkileri iÄŕinde deÄŕerlendirilen olgulara uyuÄŕmasÄ± olanaksÄ±z, idealistÄŕe bÄ¼tÄ¼n heveslerin acÄ±masÄ±zca kurban edilmesine karar verildi. Ve iÄŕte materyalizmin de gerÄŕekte bundan Äŕte bir anlamÄ± yoktur. YalnÄ±z, ilk kezdir ki, materyalist dÄ¼nya anlayÄ±ÄŕÄ± gerÄŕekten ciddiye alÄ±nÄ±yor ve tutarÄ± bir biÄŕimde bilginin dikkate alÄ±nan bÄ¼tÄ¼n alanlarÄ±na â€”hiÄŕ deÄŕilse genel Äŕizgileriyleâ€” uygulanÄ±yordu. Hegel basit bir biÄŕimde bir yana konulmakla kalÄ±nmadÄ±: tersine, onun yukarÄ±da aÄŕÄ±klanan devrimci yÄŕnÄ¼nden, diyalektik yÄŕntemden yola ÄŕÄ±kÄ±ldÄ±. Ama bu yÄŕntem, hegelci biÄŕimiyle yararlanÄ±lamaz durumdaydÄ±. Hegel’de diyalektik, kendi kendine geliÄŕen Fikirdir. Mutlak Fikir, yalnÄ±zca bÄ¼tÄ¼n sonsuzluk boyunca â€”bilinmez bir yerdeâ€” var olmakla kalmaz, ama aynÄ± zamanda varolan bÄ¼tÄ¼n dÄ¼nyanÄ±n yaÄŕayan gerÄŕek ruhudur. Mutlak Fikir, MantÄ±k’ta uzun uzun iÄŕlenen ve hepsi de kendi iÄŕinde bulunan bÄ¼tÄ¼n hazÄ±rlayÄ±cÄ± evrelerden geÄŕerek yeniden kendi kendine dÄŕnmek Ä¼zere geliÄŕir. Sonra, doÄŕaya dÄŕnÄ¼Äŕerek “yabancÄ±laÄŕr”, orada kendi kendinin bilincinde olmaksÄ±zÄ±n, doÄŕal zorunluluk kÄ±lÄ±ÄŕÄ±na bÄ¼rÄ¼nmÄ¼Äŕ olarak yeni bir geliÄŕmeden daha geÄŕer, ve ensonu insanda kendi kendinin bilincine geri dÄŕner; bu kendi kendinin bilinci de kendi sÄ±rasÄ±nda, mutlak Fikir, Hegel felsefesinde tamamÄ±yla kendi kendine dÄŕnÄ¼nceye kadar, tarih iÄŕinde, iÄŕlenip arÄ±nÄ±r. Hegel’de, doÄŕada ve tarihte kendini gÄŕsteren diyalektik geliÄŕme, yani zikzak halindeki bÄ¼tÄ¼n hareketler ve bÄ¼tÄ¼n ani geri Äŕekilmeler boyunca kendini ortaya ÄŕÄ±karan aÄŕÄŕÄ±dan yukarÄ±ya doÄŕu ilerlemenin nedensel zincirleniÄŕi, demek ki, Fikrin, bÄ¼tÄ¼n sonsuzluk boyunca nerede olduÄŕu bilinmeyen, ama herhalde, dÄ¼ÄŕÄ¼nen her insanÄ±n beyninden baÄŕÄ±msÄ±z olarak sÄ¼regiden Äŕzerk hareketinin kopyasÄ±dÄ±r [Abklatsch] ancak. Ä¼te ÄŕÄ±karÄ±lÄ±p atÄ±lmasÄ± sÄŕzkonusu olan bu ideolojik ters-yÄ¼z olma durumuydu. Biz yeniden beynimizin fikirlerini, onlarÄ± mutlak Fikrin Äŕu ya da bu derecede yansÄ±larÄ± [Abbilder] olarak, gerÄŕek nesnelere sayacaÄŕÄ±mÄ±z yerde, onlarÄ± materyalist aÄŕÄ±dan nesnelere yansÄ±larÄ± olarak kavradÄ±k. Bundan ÄŕtÄ¼rÄ¼, diyalektik, dÄ±Äŕ dÄ¼nya iÄŕin olduÄŕu kadar insan dÄ¼ÄŕÄ¼ncesi iÄŕin de hareketin genel yasalarÄ±nÄ±n â€”temelde ÄŕzdeÄŕ olan ama ifadede birbirinden ayrÄ±lan, insan beyni onlarÄ± bilinÄŕli olarak uygulayabildiÄŕi halde, doÄŕada ve Äŕimdiye dek bÄ¼yÄ¼k bÄŕilÄ¼mÄ¼yle insan tarihinde de bu yasalarÄ±n yalnÄ±z bilinÄŕsiz olarak, gÄŕrÄ¼nÄ¼Äŕte sonsuz bir dizi raslantÄ±lar iÄŕinde dÄ±Äŕ zorunluluk biÄŕiminde kendilerine yol aÄŕmalarÄ± anlamÄ±nda birbirinden ayrÄ±lan iki yasalar dizisininâ€” bilimine indirgeniyordu. Ama bu yoldan Fikrin kendisinin diyalektiÄŕi, gerÄŕek dÄ¼nyanÄ±n diyalektik hareketinin yalnÄ±zca basit bir bilinÄŕli yansÄ±sÄ± haline geldi ve bÄŕylelikle Hegel’in diyalektiÄŕi baÄŕÄ± yukarÄ±da olmak Ä¼zere doÄŕrultuldu, ya da daha doÄŕu bir deyiÄŕle, baÄŕÄ±nÄ±n Ä¼zerinde dururken yeniden ayaklarÄ± Ä¼zerine kondu. Ve yÄ±llardan

beri bizim en iyi ÄŒalÄ±ÄŸma aracÄ±mÄ±z ve en etkili silahÄ±mÄ±z olan bu materyalist diyalektik, ne dikkate deÄŸer bir ÄŸeydir ki, yalnÄ±zca bizim tarafÄ±mÄ±zdan deÄŸil, ayrÄ±ca bizden baÄŸÄ±msÄ±z, hatta Hegel’den bile baÄŸÄ±msÄ±z olarak Joseph Dietzgen [16*] adlÄ± bir Alman iÄŸÄŸisi tarafÄ±ndan yeniden bulundu. Ama bÄŸylelikle, Hegel felsefesinin devrimci yanÄ± alÄ±nmÄ±ÄŸ ve aynÄ± zamanda da, Hegel’de, felsefesinin tutarlÄ± uygulamasÄ±nÄ± ÄŸnlemiÄŸ olan idealist ÄŸatafatÄ±ndan bu felsefe arÄ±ndÄ±rÄ±lmÄ±ÄŸ. DÄ¼nyanÄ±n bir tamamlanmÄ±ÄŸ ÄŸeyler karmaÄŸasÄ± olarak deÄŸil de, gÄŸrÄ¼nÄ¼ÄŸte durulmuÄŸ ÄŸeylerin, tÄ±pkÄ± beynimizdeki zihinsel yansÄ±larÄ± olan kavramlar gibi, kesintisiz bir oluÄŸ ve yokoluÄŸ deÄŸiÄŸmesinden geÄŸtikleri, son olarak bÄ¼tÄ¼n gÄŸrÄ¼nÄ¼ÄŸteki raslantÄ±lara ve geÄŸici geriye dÄŸnÄ¼ÄŸlere karÄŸÄ±n, ilerleyici bir geliÄŸmenin eninde sonunda belirmeye baÄŸladÄ±ÄŸ bir sÄ¼reÄŸler karmaÄŸasÄ± olarak dikkate alÄ±nmasÄ± gerektiÄŸi dÄ¼ÄŸÄ¼ncesine, â€” bu bÄ¼yÄ¼k temel dÄ¼ÄŸÄ¼nce, ÄŸzellikle Hegel’den beri gÄ¼nlÄ¼k bilince ÄŸyle derinlemesine iÄŸlemiÄŸtir ki, bu genel biÄŸimiyle artÄ±k hemen hemen hiÄŸbir itirazla karÄŸÄ±laÄŸmaz. Ama onu sÄŸzde kabul etmekle, onu pratikte, ayrÄ±ntÄ±larÄ± olarak, araÄŸtÄ±rmaya tutulan her alanda uygulamak ayrÄ± ayrÄ± ÄŸeylerdir. Oysa araÄŸtÄ±rmada hiÄŸ ÄŸyÄŸmadan daima bu gÄŸrÄ¼ÄŸ aÄŸÄ±sÄ±ndan yola ÄŸÄ±kÄ±lÄ±rsa, artÄ±k bir daha kesin ÄŸÄŸzÄ¼mler ve sonsuz gerÄŸekler istemekten kesin olarak vazgeÄŸilir, her zaman edinilen her bilginin zorunlu olarak sÄ±nÄ±rlÄ± olma niteliÄŸinin ve bu bilginin, iÄŸinde, kazanÄ±lmÄ±ÄŸ olduÄŸu koÄŸullara baÄŸÄ±mlÄ±ÄŸÄ±n bilincinde olunur; hÄŸlÄŸ geÄŸerli olan eski metafiziÄŸin, doÄŸru ve yanlÄ±ÄŸ, iyi ve kÄŸtÄ¼, ÄŸzdeÄŸ ve deÄŸiÄŸik, zorunlu ve olumsal gibi giderilemez karÄŸÄ±tlÄ±klarÄ±n zorunlu etkisinden de kaÄŸÄ±nÄ±labilir artÄ±k; bilinir ki bu karÄŸÄ±tlÄ±klarÄ±n ancak gÄŸreli bir deÄŸerleri vardÄ±r, ÄŸimdi doÄŸru olarak tanÄ±nan ÄŸeyin gizli bir yanlÄ±ÄŸ yanÄ± da vardÄ±r ve bu, daha sonra ortaya ÄŸÄ±kacaktÄ±r, tÄ±pkÄ± ÄŸimdilik yanlÄ±ÄŸ tanÄ±nanÄ±n da doÄŸru bir yanÄ± olduÄŸu ve bu doÄŸru yanÄ± yÄ¼zÄ¼nden daha ÄŸnce doÄŸru sayÄ±lÄ±r olduÄŸu gibi; ve gene bilinir ki, zorunlu olduÄŸu ileri sÄ¼rÄ¼len ÄŸey, salt raslantÄ±lardan meydana gelmiÄŸtir ve sÄŸzde raslantÄ±, zorunluluÄŸun altÄ±nda gizlendiÄŸi biÄŸimdir ve bu bÄŸyle sÄ¼rer gider. Hegel’in “metafizik” yÄŸntem dediÄŸi, verilmiÄŸ ve deÄŸiÄŸmez nesnelere dÄ¼ÄŸÄ¼nÄ¼len ve ÄŸeylerin incelenmesiyle uÄŸraÄŸmayÄ± yeÄŸleyen ve kalÄ±ntÄ±larÄ± hÄŸlÄŸ zihinlere musallat olan eski araÄŸtÄ±rma ve dÄ¼ÄŸÄ¼nme yÄŸnteminin doÄŸruluÄŸu, zamanÄ±nda, tarihsel olarak ortaya ÄŸÄ±kmÄ±ÄŸtÄ±. SÄ¼reÄŸleri incelemeyen ÄŸnce, ÄŸeyleri incelemek gerekiyordu. Bir ÄŸeyde meydana gelen deÄŸiÄŸlikleri gÄŸzlemlemeden ÄŸnce, ÄŸu ya da bu ÄŸeyin ne olduÄŸunu bilmek gerekiyordu. Ve bu, doÄŸya bilimlerinde bÄŸyle oldu. ÄŸeyleri kesin biÄŸimleriyle meydana gelmiÄŸ ÄŸeyler olarak ele alan eski metafizik, ÄŸilÄ¼ ve canlÄ± ÄŸeyleri kesin biÄŸimleriyle meydana gelmiÄŸ olarak inceleyen bir doÄŸabiliminin Ä¼rÄ¼nÄ¼ idi. Ama bu inceleme tarzÄ±, kesin bir ilerlemenin, yani bizzat doÄŸyanÄ±n baÄŸrÄ±nda bu ÄŸeylerde meydana gelen deÄŸiÄŸmelerin sistemli bir biÄŸimde incelenmesine geÄŸiÄŸin olanaklarÄ± yaratÄ±lÄ±ncaya kadar geliÄŸtiÄŸi zaman, iÄŸte o anda, felsefe alanÄ±nda da eski metafiziÄŸin ÄŸilÄ¼m ÄŸanlarÄ± ÄŸalmaya baÄŸladÄ±. Ve gerÄŸekten, geÄŸen yÄ¼zyÄ±lÄ±n sonuna dek, doÄŸyabilim, her ÄŸeyden ÄŸok olgularÄ± toplanan bir bilim, bir tamamlanmÄ±ÄŸ ÄŸeyler bilimi olmasÄ±na karÄŸÄ±n, yÄ¼zyÄ±lÄ±mÄ±zda, temel olarak bir bÄŸilÄ¼leme (sÄ±nÄ±flama) bilimi, bir sÄ¼reÄŸler bilimi, bu ÄŸeylerin kÄŸkeni ve geliÄŸmesinin bilimi ve bu doÄŸal sÄ¼reÄŸleri bir bÄ¼yÄ¼k bÄ¼tÄ¼n halinde birbirine baÄŸlayan baÄŸlantÄ±nÄ±n bilimidir. Bitkisel ve hayvansal organizmalardaki olaylarÄ± inceleyen fizyoloji, her organizmanÄ±n embriyondan, olgunluÄŸa kadar geliÄŸmesini inceleyen embriyoloji, yeryÄ¼zÄ¼ yÄ¼zeyinin aÄŸama aÄŸama oluÄŸmasÄ±nÄ± inceleyen jeoloji, hep yÄ¼zyÄ±lÄ±mÄ±zÄ±n ÄŸocuklarÄ±dÄ±rlar. Ama doÄŸal sÄ¼reÄŸlerin ardarda zincirleniÄŸine deÄŸgin bilgimizi dev adÄ±mlarla ileri gÄŸtÄ¼rmÄ¼ÄŸ olan, ÄŸzellikle Ä¼ÄŸ bÄ¼yÄ¼k buluÄŸtur: birincisi, her bitkisel ve hayvansal organizmanÄ±n, kendisinden baÄŸlayarak, ÄŸoÄŸalma ve farklÄ±laÄŸma yoluyla geliÄŸtikleri birim olarak hÄ¼crenin bulunuluÄŸu; dolayÄ±sÄ±yla, yalnÄ±zca bÄ¼tÄ¼n Ä¼st organizmalarÄ±n geliÄŸmesi ve bÄ¼yÄ¼mesinin tek bir tÄ¼mel yasaya gÄŸre meydana geldiÄŸi tanÄ±nmakla kalÄ±nmadÄ±, ama hÄ¼crenin dÄŸnÄ¼ÄŸme yeteneÄŸinin, organizmalarÄ±n da hangi yolla tÄ¼rlerini deÄŸiÄŸikliÄŸe uÄŸratabildiklerini ve dolayÄ±sÄ±yla bireysel olmaktan ÄŸte bir geliÄŸmeyi tanÄ±yabildiklerini gÄŸsterdiÄŸi de kabul edildi. â€” Ä¼kincisi, enerjinin dÄŸnÄ¼ÄŸÄ¼mÄ¼nÄ¼n bulunuluÄŸu: bu buluÄŸ, en baÄŸta inorganik doÄŸada etkin olan bÄ¼tÄ¼n sÄŸzde gÄ¼ÄŸlerin, mekanik kuvvetin, ve tamamlayÄ±cÄ±sÄ± potansiyel denilen enerjinin, Ä±sÄ±nÄ±n, ÄŸÄŸÄ±nÄ±mÄ±n (ÄŸÄŸÄ±yan ÄŸÄŸÄ±k ya da Ä±sÄ±nÄ±n), elektriÄŸin, manyetizmin, kimyasal enerjinin hepsinin birtakÄ±m belli nicel oranlara gÄŸre birinden ÄŸtekinde geÄŸen evrensel bir hareketin deÄŸiÄŸik gÄŸsterileri olduklarÄ±nÄ± gÄŸstermiÄŸtir, ÄŸyle ki, bu enerjilerden,

ortadan kalkan birinin belli bir miktarÄ± karÄŸÄ±lÄ±ÄŸÄ±nda Äŕtekinde belli bir miktar yeniden ortaya ÄŖÄ±kar ve doÄŸyanÄ±n bÄ¼tÄ¼n hareketi, bÄŕylece, bu, kesintisiz olarak bir biÄŖimden bir baÄŸka biÄŖime dÄŕnÄ¼ÄŸme sÄ¼recine indirgenir. â€” Ensonu, ilk kez Darwin’in yaptÄ±ÄŸÄ± tÄ¼mÄ¼ kapsayan tanÄ±tlama, ki buna gÄŕre, halen ÄŖevremizi kuÄŸatan bÄ¼tÄ¼n doÄŸya Ä¼rÄ¼nleri, insanlar da iÄŖinde olmak Ä¼zere, hepsi baÄŸy1angÄ±ÄŖta az sayÄ±da tekhÄ¼creli tohum ÄŕzÄ¼nden baÄŸlayan uzun bir geliÄŸme sÄ¼recinin Ä¼rÄ¼nÄ¼dÄ¼rler, ve bu tekhÄ¼crelilerin kendileri ise kimyasal yolla oluÄŸmuÄŸ bir protoplazmadan ya da albÄ¼minimsi bir cisimden oluÄŸmuÄŸtur. Bu Ä¼ÄŖ bÄ¼yÄ¼k buluÄŸun ve doÄŸya bilimlerdeki ÄŖok bÄ¼yÄ¼k ilerlemelerin sayesinde, bugÄ¼n, yalnÄ±zca ayrÄ± ayrÄ± ele alÄ±nan deÄŸiÄŸik alanlardaki doÄŸya gÄŕrÄ¼ngÄ¼leri arasÄ±ndaki ardarda zincirleme sÄ±ralanÄ±ÄŸÄ± deÄŸil, ama baÄŸka baÄŸka alanlar arasÄ±ndaki baÄŸlantÄ±yÄ± da gÄŖsterebilecek ve bÄŕylece, ampirik doÄŸya biliminin bize saÄŸladÄ±ÄŸÄ± olgular yardÄ±mÄ±yla, doÄŸyanÄ±n zincirleniÄŸinin bir bÄ¼tÄ¼n halinde tablosunu hemen hemen sistematik bir biÄŖimde sunabilecek durumdayÄ±z. Eskiden bu bÄ¼tÄ¼n halinde tabloyu bize vermek, doÄŸya felsefesi denilen ÄŸeyin iÄŸiydi. DoÄŸya felsefesi, bu iÄŸi, ancak, henÄ¼z bilinmeyen gerÄŖek baÄŸlantÄ±larÄ±n yerine imgesel, dÄ¼ÄŸsel baÄŸlantÄ±lar koyarak, eksik olan olgularÄ± dÄ¼ÄŸÄ¼ncelerle tamamlayarak ve gerÄŖekte var olan boÄŸluklarÄ± ancak imgelemede doldurarak yapabiliyordu. BÄŕyle davranÄ±rken, bu felsefe binlerce dahiyane fikirler yarattÄ±, daha sonraki ÄŖok sayÄ±da buluÄŸun Äŕnsezilerini getirdi, ama bu arada, bir hayli ahmakÄŖa sÄŕzler de ortaya koydu, baÄŸka tÄ¼rÄ¼ de yapamazdÄ±. Ä±aÄŸÄ±mÄ±z iÄŖin doyurucu bir “doÄŸya sistemi”ne varmak iÄŖin, doÄŸyanÄ±n diyalektik olarak, yani kendine ÄŕzgÄ¼ zincirleniÄŸi doÄŸrultusunda incelenmesinin sonuÄŖlarÄ±nÄ± yorumlamanÄ±n yeterli olduÄŸu bugÄ¼n ve bu zincirleme gidiÄŸin diyalektik niteliÄŸinin kendileri isteseler de, istemeseler de, metafizik okulda yetiÄŸmiÄŸ bilginlerin beyinlerine bile kendini kabul ettirdiÄŸi bugÄ¼n, doÄŸya felsefesi, kesin olarak bir yana bÄ±rakÄ±lmÄ±ÄŸtir. Bu felsefeyi yeniden diriltmek yolunda her tÄ¼rÄ¼ giriÄŸim yalnÄ±z gereksiz olmakla kalmaz, geriye bir gidiÄŸ olur. Ama doÄŸya iÄŖin doÄŸru olan, bu yÄ¼zden de tarihsel bir geliÄŸme sÄ¼reci olarak kabul edilen ÄŸey, bÄ¼tÄ¼n dallarÄ± iÄŖinde toplum tarihi ve insansal (ve tanrÄ±sal) ÄŸeyleri iÄŸleyen bilimlerin tÄ¼mÄ¼ iÄŖin de doÄŸrudur. Burada da gene, tarih, hukuk, din vb. felsefesi, olaylar arasÄ±ndaki tanÄ±tlanmasÄ± gereken gerÄŖek baÄŸlantÄ±nÄ±n yerine, filozofun beyninin tÄ¼rettiÄŸi baÄŸlantÄ±yÄ± koymaya, tarihi, bÄ¼tÄ¼nÄ¼ iÄŖinde olduÄŸu gibi deÄŸiÄŸik bÄŕlÄ¼mlerinde de, fikirlerin, elbette ki yalnÄ±z filozofun kendisinin gÄŖzde tuttuÄŸu fikirlerin gitgide geliÄŸen gerÄŖekleÄŸmesi olarak kavramaya dayanÄ±yordu. BÄŕylece, tarih, bilinÄŖsiz, ama zorunlu olarak, Äŕnsel olarak saptanmÄ±ÄŸ belli bir Ä¼kÄ¼sel erek doÄŸrultusunda iÄŸliyordu, bu erek, ÄŕrneÄŸin Hegel’de, kendi mutlak Fikrinin gerÄŖekleÄŸmesi idi, ve bu mutlak Fikre doÄŸru geri dÄŕnÄ¼ÄŸÄ¼ olmayan gidiÄŸ tarihsel olaylarÄ±n iÄŖ zincirleniÄŸini oluÄŸturuyordu. HenÄ¼z bilinmeyen gerÄŖek zincirleniÄŸin yerine bÄŕylece yeni bir â€”bilinÄŖsiz ya da yavaÄŸ yavaÄŸ kendi kendinin bilincine varanâ€” gizemli bir TanrÄ± konuyordu. Ä¼yleyse, burada da, tÄ±pkÄ± doÄŸya alanÄ±nda olduÄŸu gibi, gerÄŖek zincirleniÄŸleri aÄŖÄ±ÄŸya ÄŖÄ±kararak, yÄ¼zeysel, yapma zincirleniÄŸleri dÄ±ÄŸtalamak sÄŕzkonusuydu; bu iÄŖ de, sonu sonuna, insan toplumunun tarihinde egemen yasalar olarak kendilerini kabul ettiren genel hareket yasalarÄ±nÄ± bulmaya dayanÄ±yordu. DevamÄ±>> Dipnotlar

[15*] Burada kiÄŸisel bir aÄŖÄ±klama yapmama izin verilsin. Son zamanlarda birkaÄŖ kez bu teorinin hazÄ±rlanÄ±ÄŸÄ±ndaki payÄ±m ima edildi, onun iÄŖin bu noktayÄ± aydÄ±nlatacak birÄŖkaÄŖ sÄŕz sÄŕylemekten kendimi alakoyamam. Marks ile kÄ±rk yÄ±llÄ±k ortak ÄŖalÄ±ÄŸmam sÄ±rasÄ±nda ve ondan Äŕnce teorinin hazÄ±rlanÄ±ÄŸÄ±nda olduÄŸu keder Äŕzellikle geliÄŸtirilmesinde de benim belli bir kiÄŸisel payÄ±m olduÄŸunu yadsÄ±yamam. Ama, Äŕzellikle iktisat ve tarih alanÄ±nda yÄŕn verici temel fikirlerin bÄ¼yÄ¼k ÄŖoÄŸyunluÄŸu ve Äŕzellikle de bu fikirlerin kesin ifadelendiriliÄŸleri, Marks’Ä±n iÄŸidir. Benim teoriye katkÄ±mÄ±, olsa olsa birkaÄŖ Äŕzel bilgi dalÄ± dÄ±ÄŸÄ±nda, Marks, bensiz de gerÄŖekleÄŸtirebilirdi. Ama Marks’Ä±n yaptÄ±ÄŸÄ±nÄ± ben yapamazdÄ±m. Marks, bizim hepimizi aÄŸÄ±yordu; Marks, hepimizden daha uzaÄŸÄ±, daha geniÄŸ ve daha ÄŖabuk gÄŕrÄ¼yordu. Marks, bir deha idi; biz Äŕtekiler ise, olsa olsa yetenekli kiÄŸiler. O olmasaydÄ±, teori bugÄ¼n bulunduÄŸu yerden ÄŖok gerilerde olurdu. DolayÄ±sÄ±yla teori haklÄ± olarak onun adÄ±nÄ± taÄŸÄ±yor. Ludwig Feuerbach Klasik Alman Felsefesinin Sonu (4) [Engels'in notu] [16*] Bkz. Bir Kol Ä¼ÄŸisi TarafÄ±ndan AnlatÄ±lan Ä±nsanÄ±n Kafa Ä±alÄ±ÄŸmasÄ±nÄ±n Ä¼zÄ¼, Saf ve Pratik AklÄ±n EleÄŸtirisi, Hambourg, Meissner, 1869 Toplam okunma (7) BugÄ¼n(7) Son okunma tarihi (31 May 2009)

Source: [cafran kÄ¼ltÄ¼r sanat ve hayat](#)